

SAKARCA (1975)

FAKİR BAYKURT (1929 – 1999)

Hakkında

“Türk Edebiyatında çocuklara yönelik eser yokluğunun farkında olan yazar “*Yoktu doğru dürüst bir kitap çocuklarımızın eline verecek*” diyerek bu alandaki boşluğu dolduran eserler yazar. Yayınevleri bu tür kitaplarla pek ilgilenmemektedir. Erdal Öz, Cem Arkadaş ve Can Arkadaş dizileriyle bu alanda yazarlara destek olur. *Sakarca*’yı Erdal Öz, Ferruh Doğan’a resimletip basar. 1976’da ilk basımı yapıldıktan sonra Macarca, Hollandaca ve Almanca’ya çevrilmiş, İsveç’te çizgi film yapılmıştır. *Sakarca* Mahmut Gököz tarafından tiyatroya da uyarlanmıştır” (Karabela 2007, 74). “*Sakarca* kitabının arka kapağında şu bilgiler yer almaktadır :” ...Nevşehir’in bir köyünde saptanmış küçük bir halk masalına yazar adeta yeni bir can üflemiştir. Eşinip durduğu köyde iki kör insana yapılan haksızlığı içine sindiremeyen kahraman horozun hikâyesi, 1976’da ilk basımı yapıldıktan sonra Macarca, Hollandaca ve Almanca’ya çevrilmiş, İsveç’te çizgi film yapılmıştır. Şimdi dördüncü basımı yapılan ‘*Sakarca*’yı yalnız çocuklar değil, onlarla birlikte ana babalar da severek okuyacaktır. Çünkü o küçükler olduğu kadar büyükler için de ilgi çekici bir yapıttır” (Yanardağ 2005, 51-52).

Özet

Günün birinde köyde yaşayan yaşlı ve gözleri görmeyen bir çiftin sahip olduğu sihirli değirmen bölgedeki bütün toprakların sahibi olan Kabza Bey tarafından öğrenilir. Kabza Bey vezirlerine sihirli değirmenin kendisine getirilmesini emreder. Atlarıyla köye varan zaptiyeler kör çiftin sihirli değirmenin mucizelerine kendi gözleriyle şahit olurlar. Bunun üzerine zaptiyeler çiftin sihirli değirmenine zorla el koyup saraya götürürler. Sihirli değirmeni gasbeden Kabza Bey karnını güzel yemeklerle doyurur ve güzel kızlarla birlikte eğlenir. Kör çiftin maruz kaldığı haksızlık karşısında köyde başkaldıran tek kişi Aksakal’ın *Sakarca* adındaki horozu olur. Köydeki insanlardan ve hayvanlardan hiçbir destek alamayan *Sakarca* Kabza Bey’le tek başına yüzleşmeye gider. Yolculuk sırasında *Sakarca*’nın karşısına çıkan Tilki, Kurt ve İrmak ona yardım etmeyi kabul edip onun karnına saklanırlar. Kabza Bey’in karşısına çıkarılan *Sakarca* her sınamayı geçmeyi başarır. Bundan dolayı saraydaki herkes ondan korkmaya başlar. Fakat gururuna yenik düşen Kabza Bey *Sakarca*’yı bizzat öldürüp onun yemek yapılmasını ister. *Sakarca*, kendisini yiyen Kabza Bey’in boğazına takılır. Ölüm korkusuna kapılan Kabza Bey sihirli değirmeni sahiplerine iade ederek kurtulur. Kabza Bey’in ağzından çıkan *Sakarca* gümüşü renkli bir kuşa dönüşür ve halk arasında efsaneleşir.

Kişiler

<i>Sakarca</i>	Anlatının başkahramanı bir horozdur.
<i>Kabza Bey</i>	Bütün mülkün sahibi olan olumsuz bir anlatı kişisidir.
<i>Emiş</i>	Anlatının ana anlatı kişilerindendir. Köyde yaşayan yaşlı ve kör bir kadındır.
<i>Memiş</i>	Anlatının ana anlatı kişilerindendir. Köyde yaşayan yaşlı ve kör bir erkektir.
<i>Ajan Adam</i>	Köyde yaşayan bir ispiyoncudur.
<i>Aksakal</i>	Köyde yaşayan yetmiş yaşlarındaki anlatı kişisi <i>Sakarca</i> ’nın sahibidir.
<i>Takkeli</i>	Muhtar’ın horozudur.
<i>Tilki</i>	Ormanda yaşayan aç bir hayvandır. <i>Sakarca</i> ’nın yardımcılarından biridir.

<i>Kurt</i>	Dağ eteklerinde yaşayan bir hayvandır. Sakarca'nın yardımcısıdır.
<i>Irmak</i>	Ormanda yaşayan Irmak Sakarca'nın yardımcılarından biridir.
<i>Başvezir</i>	Kabza Bey'in başbakanıdır.
<i>Hanım Sultan</i>	Kabza Bey'in eşidir.
<i>Aşçıbaşı</i>	Sarayda çalışan en kıdemli aşçıdır.
<i>Muhtar</i>	Kabza Bey'in köydeki temsilcisidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Kabza Bey'in Baskıcı ve Sömürücü Düzeni Anlatıyı başlatan tekerlemede olayların geçeceği uzam kelime oyunları ve benzetmelerle anlatıldığı gibi anlatı kişilerinin yaşadığı ülke, halkın durumu ve Kabza Bey'in gücünden de bahsedilir. Atalarından miras yoluyla devraldığı oldukça büyük bir ülkeye hükmeden Kabza Bey çok gösterişli bir sarayda yaşamaktadır. İstediklerini elde etmek ve itibarını korumak için halka zulmetmekten çekinmez. Zaptiyeleri ve muhafızları aracılığıyla bütün ülkeyi egemenliği altına alır ve gücünü avam sınıfına hissettirir. En lezzetli ve besleyici yiyecekleri kendisi tüketen Kabza Bey zaptiyelerine ve memurlarına yalnızca yediklerinin artıklarını verir. Zevkine ve keyfine fazlasıyla düşkündür. Halkın yıl boyunca ürettiği ürünleri üçe böler ve üç hissenin ikisini kendi alıp birini üreticiye bırakır. Vergi memurları halkı malî olarak muhtarlarsa siyasi olarak sömürür. Din adamları onun emrindedir ve onlar sayesinde halkın başkaldırı ve mücadele güdülerini uyuşturur.

Köylüler ve Kör Çiftin Genel Durumu Başkente oldukça yakın bir köydeki yerliler tarlalarda, bahçelerde, bostanlarda ve bağlarda binbir çeşit mahsül üretmektedirler. Fakat alınan vergilerden dolayı oldukça fakirdirler. Beyin bölgedeki temsilcisi olan muhtar da yerli halka sürekli baskı yapar ve onları bey adına sömürür. Kadınlar ağır işleri yaparken erkekler daha hafif işleri yapmaktadırlar. Yıllar boyunca pek çok açıdan bastırılmış ve sindirilmiş olan köylüler beyden aşırı derecede korkmaktadırlar. Köyde gözleri görmeyen yaşlı bir çift yaşamaktadır. Emiş ile Memiş yaşlılıktan ve kör olmalarından dolayı çalışmamaktadırlar. Fakat sahip oldukları sihirli değirmen onların bütün ihtiyaçlarını karşılar. Sihirli değirmen çiftin arzuladığı her şeyin en güzelini birkaç saniye içinde çıkarır.

Zaptiyelerin Kör Çiftin Sihirli Değirmenini Gasbetmeleri Bir gün köyden başkente giden Ajan Adam saraya uğrar ve beyle görüşme talebinde bulunur. Ajan Adam beye kör çiftin elindeki sihirli değirmenin marifetlerinden bahseder ve onu ona sahip olması konusunda kışkırtır. Aldığı bilgi üzerine bey zaptiyelerini köye gönderir. Köylüler zaptiyeleri giydikleri kıyafetlerden dolayı vergi memuru sanırlar. Fakat kısa sürede onların vergi memuru olmadıklarını anlarlar. Zaptiyeler çiftten değirmeni göstermelerini isterler. Zaptiyeler köylülerin ülkedeki en büyük yöneticinin muhtar olduğunu sanmalarına şaşırırlar. Köylülerin diğer köylerden veya başkentten haberleri yoktur. Kör çift zaptiyelere değirmenin mucizevi özelliklerini gösterir. Değirmen görevlilere ayran, sigara ve elma çıkarır. Sihirli değirmeni alan görevliler beye giderler. Sihirli değirmene el koyulduğunu anlayan çift onun geri verilmesini ister. Fakat Aksakal onlara zaptiyelerin değirmeni alıp çoktan gitmiş olduklarını söyler.

Kör Çiftin Adalet ve Dayanışma Arayışı Değirmenlerini kaybetmiş olan yaşlı çift ağlayıp feryat etmeye başlar. Kabza Bey'in zalimliğine, umursamazlığına ve bencilliğine isyan ederler. Tek geçim kaynakları değirmen olduğu için hayatlarını idame ettiremeyeceklerini bilirler. Köylülerin kendilerine bakmayacaklarının farkındadırlar. Haksızlığa uğrayan kör çift değirmenin kendilerine geri getirilmesi için yerlilerden yardım ister. Fakat Kabza Bey'in gücünden, nüfusundan ve sahip olduğu imkânlardan korkan yerliler onunla baş edemeyeceklerini, buna güçlerinin yetmeyeceğini söylerler. Aksakal yaşlı çifti yatıştırır ve onlara değirmenin geri getirileceğine dair ümit verir. Köylüler çiftin yardım talebini reddederler. Bunun üzerine Çayır Düz'üne çıkan yaşlı kör çift tanrıya yakarmaya başlar. Adaletin yerini bulmasını, beyin cezalandırılmasını ve değirmenin geri getirilmesini dilerler. Bunun üzerine köy tamamen sessizliğe gömülür. Çiftlik hayvanları ve vahşi hayvanlardan bile çit çıkmaz.

Sakarca'nın Mücadeleyi Örgütleme Girişimi ve Tek Başına Yola Çıkması Şafak vaktinin yaklaştığı sıralarda Aksakal'ın horozu olan Sakarca durmaksızın ötmeye başlar. Kendi dilinde yaşanan haksızlığı herkese duyurmaktadır. Köylüler Sakarca'nın ne kadar mert ve dürüst bir horoz olduğunu bilmektedirler. Bundan dolayı Aksakal erken ötmesine rağmen onu öldürmeye kıyamaz. İnsanlardan

beklediği karşılığı alamayan Sakarca tavukları ve diğer horozları bir araya getirerek yaşanan adaletsizliği anlatır. Maruz kalınan adaletsizlik karşısında sessiz kalıp hiçbir şey yapmamaları ve haklarını aramamaları durumunda hukuksuzluğun ve adaletsizliğin daha çok artacağı konusunda uyarılar yapar. Konuşulanlara kulak misafiri olan Muhtar Sakarca'yı öldürmek ister. Kabza Bey'i karşılama almamak, sahip olduğu gücü ve imtiyazları kaybetmemek isteyen imtiyazlı kesim Sakarca'yı yakalamaya çalışır. Fakat Sakarca kaçıp saklanmayı başarır. Sakarca'nın kaçtığı ve bir daha onu bulamayacaklarını düşünen beyin adamları akşam vakitlerinde Aksakal'ın evinden ayrılırlar. Bunun üzerine Sakarca da saklandığı yerden çıkar. Kendisine karşı çıkan yalın ve korkak kalabalıklara rağmen o mücadele etme konusunda kararlıdır.

Sakarca'nın Tilki'yle Karşılılaşması Köyden ayrılıp başkente doğru ilerlemeye başlayan Sakarca taşlı ve engebeli yollardan uzun süre ilerledikten sonra bir tilkiyle karşılaşır. Uzun zamandır hiçbir şey yememiş olan Tilki Sakarca'ya direnmenin kendine fayda sağlamayacağını ve sakince kendini sunmasını söyler. Tilki'den kaçamayacağını anlayan Sakarca onu etkilemek ve kendi safına çekmek için akıllıca bir konuşma yapmaya karar verir. Sakarca Tilki'ye körlerin değirmenini kurtarmaları gerektiğini, beyin haksızlık yaptığını ve değirmenin geri alınmasıyla körlerin kendisine her gün çok güzel yemekler verebileceklerini söyler. Tilki Sakarca'nın boş vaatleriyle avunmayı değil elindeki fırsatı değerlendirmek ister. Fakat Sakarca Kabza Bey'in haksızlığıyla ilgili söylemleri ve geleceğe dair vaatleriyle Tilki'yi ikna eder. Yürüyecek gücü olmayan ve zaptiyelerle karşılaşmak istemeyen Tilki Sakarca'nın önerisi üzerine onun karnına saklanır. Ardından Sakarca yola devam eder.

Sakarca'nın Kurt'la Karşılılaşması Dağ eteklerine varan Sakarca'nın karşısına bir kurt çıkar. Uzun zamandır hiçbir şey yememiş olan Kurt Sakarca'yı yemek ister. Sakarca Kurt'a körlere yapılan haksızlığı anlatır ve beyin gasbettiği değirmeni ele geçirmeleri durumunda sürekli yemek yiyebileceklerini söyler. Fakat Kurt Sakarca'ya tek derdinin karnını doyurmak olduğunu ve beyle mücadele edemeyeceklerini söyler. Fakat Sakarca Kurt'a Tilki'yi nasıl ikna ettiğini ve onu karnında sakladığını söyler. Kurt Sakarca'nın Tilki'yi karnında gizlediğine inanmaz. Sakarca'nın karnındaki Tilki'yi görmesi üzerine Kurt Tilki'yle tartışmaya başlar. Sakarca onları uzlaştırır ve Kurt da Sakarca'nın karnına saklanarak başkente gitmeyi ve beyle yüzleşmeyi kabul eder.

Sakarca'nın Irmak'la Karşılılaşması Ardından başkente doğru ilerlemeye devam edilir. Karşısına büyükçe bir ırmak çıkan Sakarca ne yapacağını ve karşıya nasıl geçeceğini bilemez. Etrafına göz atan Sakarca kemerli bir köprü görür ve oradan karşıya geçmeye karar verir. Köprüye doğru yöneldiği sırada Irmak Sakarca'ya seslenir ve onu yutmak istediğini söyler. Sakarca Irmak'a da Kabza Bey'in körlerin değirmenini gasbettiğini, körlerin haksızlığa maruz kaldıklarını ve değirmeni almaya gittiğini söyler. Tilki'yle Kurt'un Sakarca'nın karnında saklandığını ve aynı şeyleri onlara da anlattığını söyler. Tilki'yle Kurt'un Sakarca'nın karnında saklandığını gören ve Sakarca'nın haklı olduğunu anlayan Irmak da Sakarca'nın karnına saklanarak beyin sarayına gitme kararı alır.

Sakarca'nın Saraya Girme Mücadelesi Uzun ve zorlu bir yolculuğun ardından Sakarca başkente varmayı başarır. Sakarca Kabza Bey'in mermer sarayını arar ve bulur. Mermer saray görkemi, güzelliği ve büyüklüğüyle Sakarca'yı büyüler. Adaleti tesis etmek amacıyla saraya gelen Sakarca'nın karşısına bir zaptiye çıkar. Sakarca zaptiyeye Kabza Bey'i görmek istediğini söyler ve sorununu anlatır. Fakat zaptiye Sakarca'yı küçümser ve onu içeri almaz. Bunun üzerine Sakarca dışarıdan Kabza Bey'e seslenmeye başlar. Değirmeni geri istediğini ve haksızlık yapıldığını haykırır. Kahve içmek amacıyla balkona çıkan Kabza Bey kızlara değirmenden kahve alıp getirmelerini söyler. Değirmeni çeviren kızlar kahveyi alıp beye götürürler. Kabza Bey Sakarca'nın seslenişini ve onun neler söylediğini duyar. Sakarca'nın değirmeni geri istediğini anlar. İçişleri vezirini çağıran Kabza Bey Sakarca'nın içeri alınmasını söyler ve onu dinleyeceğini de ekler. Sakarca'nın haykırışlarını duyan halkın beye karşı bir ayaklanma başladığını sanmalarını istemez. İçişleri veziri Sakarca'yla konuşmaz ve onu içeri almak üzere kapıya yönelir.

Sakarca'nın Sınamalardan Geçmesi Zaptiyelerden biri Sakarca'yı çeşitli öğütler vererek Kabza Bey'in bulunduğu balkona götürür. Kabza Bey'le Sakarca birbirlerine öfkeli gözlerle bakarlar. Sakarca Kabza Bey'den değirmeni kör çifte geri vermesini ister. Değirmenin geri verilmemesi durumunda kötü şeyler olacağı konusunda onu uyarır. Sakarca'yı küçümseyen Kabza Bey onu horozlarla dolu kümesine attırır. Sakarca'yı gözlemleyen ve onun kim olduğunu anlamaya çalışan horozlar onun etrafını sararlar. Sakarca'ya saldırılacağı sırada Tilki ortaya çıkar ve açlığın neden olduğu öfkeyle bütün horozları yer. Ardından Sakarca Kabza Bey'in bu duruma çok öfkeleneceğini söyler ve Tilki'ye canını kurtarması için kaçmasını önerir. Sakarca'nın ısrarı üzerine Tilki saraydan

gizlice ayrılır. Kümese giren zaptiyeler horozların Sakarca tarafından öldürüldüğünü sanırlar ve Kabza Bey'i durumdan haberdar ederler. Fakat Sakarca'yı küçümsemeye ve gururuna yenik düşmeye devam eden Kabza Bey onu atların arasına attırır. Tavlaya atılan Sakarca'nın etrafını atlar çevirir ve onu öldürmeye hazırlanırlar. Fakat Sakarca'nın karnından çıkan Kurt açlığa daha fazla sabredememiş ve bütün atları yemiştir. Sakarca Kurt'a kaçmasını ve kendini kurtarmasını önerir. Zira durumdan haber olacak olan Kabza Bey'in çok öfkeleneyeceğini öngörür. Bunun üzerine Kurt da Tilki gibi gizlice sarayı terk eder. Yaşanan olayın Kabza Bey'e iletilmesi üzerine Sakarca'nın bolca odun ve çıra toplayıp ateşe vererek yakılmasına karar verilir. Sakarca'nın hünerlerini duyan köylüler ve vezirler tanrı tarafından cezalandırıldıklarını ve değirmenin körlere verilmesi gerektiğini konuşurlar. Avamdan toplanan odunlar ve çiralar bir araya getirilir. Sakarca'nın yığının tepesine koyulmasıyla ateş yakılır. Sakarca Kabza Bey'e değirmeni körlere geri vermesini haykırır. Bir süre sonra karnındaki ırmağı serbest bırakan Sakarca ateşi söndürür. Köylüler, eşraf ve saraylılar gördükleri manzara karşısında donakalırlar ve Sakarca'nın mucizelerine tanık olup değirmeni alan Kabza Bey'in lanetlendiğine inanırlar. Fakat bir horoza yenilmeyi hazmedemeyen Kabza Bey değirmeni geri vermemekte direnir.

Sakarca'nın Kabza Bey Tarafından Öldürülmesi Sakarca'nın mucizevi güçlerine şahitlik eden vezirler korkuya kapılır ve Sakarca'ya değirmenin geri verilmesi konusunda Kabza Bey'i ikna etmeye çalışırlar. Fakat Kabza Bey Sakarca'ya yenilmeyi asla kabul etmez ve Aşçıbaşı'ndan keskin bir bıçak getirmesini ister. Kabza Bey Sakarca'yı bizzat öldürmeye karar vermiştir. Kabza Bey'in zorlaması üzerine vezirler korku içinde yanık odun yığınının üzerinden Sakarca'yı alıp götürürler. Aşçıbaşı da Kabza Bey'e bıçak getirir. Kabza Bey Sakarca'nın ayaklarına ve kanatlarına basarak onu etkisiz hale getirip bıçağı boynuna dayar. Sakarca ölüm anında bile değirmenin kör çifte verilmesini söyler. Gururuna ve inadına yenik düşen Kabza Bey Sakarca'nın başını gövdesinden ayırır. Saray ahali ve eşraf doğal afetlerin yaşanacağına ve korkunç bir şekilde cezalandırılacaklarına inanırlar. Fakat Kabza Bey kendine güvenir ve Sakarca'dan yemek yapılmasını ister. Sakarca'nın ölüm haberini alan halk onun için ağıtlar yakmaya ve onu efsaneleştirmeye başlar.

Sakarca'nın Kabza Bey'i Boğması Korku içinde Sakarca'dan yemek yapan Aşçıbaşı; yalnızca bir emir kulu olduğunu, kendisinin cezalandırılmaması gerektiğini ve herhangi bir suçunun olmadığını söyler. Sakarca'nın ölmesinden memnun olan Kabza Bey mutluluğunu göstermek ve zaferini kutlamak için zengin bir sofraya hazırlar ve yakınlarıyla birlikte yemek yemeye başlar. Sakarca'yı yemeye başlayan Kabza Bey yakınlarına da etten ikram eder. Fakat lanetlenmekten ve cezalandırılmaktan korkan Başvezir ve Hanım Sultan Kabza Bey'in ikramını geri çevirirler. Kısa süre sonra Kabza Bey'in boğazına takılan Sakarca onu boğmaya başlar. Hekimlerin müdahaleleri ve değirmenin mucizeleri Kabza Bey'in sorununu çözemez. Bütün benliği ölüm korkusuyla dolan Kabza Bey vezirlerinin önerisi üzerine iki zaptiyeyi değirmeni kör çifte götürmekle görevlendirir.

Değirmenin Geri Götürülmesi ve Sakarca'nın Efsaneleşmesi Zaptiyeler değirmeni gerçek sahiplerine teslim ederler. Hemen ardından Kabza Bey'in ağızından gümüşü renkli bir kuş çıkar ve göğe yükselir. Sakarca'nın kahramanlığı halkın ağızında destan ve türkü olur. Sakarca'nın başarısı avam sınıfını cesaretlendirir ve umutlandırır. Değirmene kavuşan kör çift eski mutlu günlerine geri döner. Kör Emiş'le Kör Memiş değirmenden bir bahçe ister. Bahçenin ortasında yemyeşil bir çınar ağacı ve hemen yanında da onu besleyen bir su kaynağı olmasını isterler. Bahçenin ortasındaki çınar ağacı Sakarca için bir anmalıktır.

Temalar

Toplumsal Sınıf *Sakarca* adlı masalda Baykurt, kırsalda yaşayan köylülerle mülk sahibi olan saraylılar arasında yaşanan sömürü ve sınıf çatışmasına değinir. Toprağı eken ve biçen köylüler ürettikleri mahsullerin üçte ikisini Kabza Bey'e vermektedirler. Fakat ödenen vergiler karşısında köylülerin almış olduğu hiçbir hizmet yoktur. Sihirli değirmen emekçi sınıfın emek gücünü temsil eder gibi görünür ve Kabza Bey buna el koymuştur. Sakarca'nın yaptığı fedâkârlıkla köylüler sihirli değirmenlerine yeniden kavuşurlar. Sakarca'nın cesareti, bilinç durumu ve mücadelesi halk arasında efsaneleşir. Sakarca'nın mücadelesi emekçi halka özgüven ve umut verir.

Adaletsizlik Baykurt'un kaleme almış olduğu *Sakarca* adlı masalda Kabza Bey'in yaşlı ve kör bir çifte ait olan sihirli değirmene haksız bir şekilde nasıl el koymuş olduğu anlatılır. Zaptiyeleri ve muhafızları aracılığıyla bütün ülkeyi haraca bağlamış olan Kabza Bey, insan emeğini sömürmekle kalmadığı gibi onları hem maddi hem de manevi olarak da tamamen istismar eder. Sihirli değirmenin

hünerlerini duyan Kabza Bey onu gasbeder. Yaşanan adaletsizlik karşısında sesini yükselten ve adaletin yerini bulması için mücadele veren tek kişi Sakarca olur.

Güç Sahip olduğu mal ve mülk sayesinde insanlar üzerinde ciddi bir gücü olan Kabza Bey şatafat içinde yaşamaktadır. Çok görkemli bir sarayda bolluk ve zenginlik içinde yaşar. Sahip olduklarını korumasının ve çoğaltmasının tek yolu elindeki gücü kötüye kullanmasıdır. Evrensel insani değerlerden yoksun karaktere sahip olan bireylerde olduğu gibi Kabza Bey de eline geçen güçle canavarlaşır, sorunlarını şiddet ve acımasızlıkla çözmeye çalışır. Güç Kabza Bey'i yozlaştırır. Fakat Sakarca'nın mücadelesi sırasında ölümle yüz yüze gelen Kabza Bey teslim olmak ve geri adım atmamak zorunda kalır.

Görev Anlatının başkahramanı olan Sakarca görev ve adalet bilinciyle dolu bir horozdur. Yaşlı ve kör çiftin maruz kaldığı haksızlık karşısında sesini yükselten ve adaletin yerini bulması için çabalayan tek kişi Sakarca olur. Sihirli değirmene haksız bir şekilde el koyan Kabza Bey'in peşine düşer ve ondan sihirli değirmeni geri almaya çalışır. Görevi sırasında büyük mücadeleler veren Sakarca halk arasında efsaneleşmeye ve onlara özgüvenle umut aşılamaya başlar. Etik olarak doğru olduğunu düşündüğü yolda yılmadan ilerleyen ve cesur bir şekilde mücadele veren Sakarca, anlatının sonunda ölmesine rağmen amacına ulaşır ve ardından gümüşü renkli bir kuş olarak yeniden dünyaya gelir. Kör çift Sakarca'yı anmak için bir çınar ağacı diker.

Açgözlülük *Sakarca* adlı masalın kötücül baş anlatı kişisi olan Kabza Bey oldukça açgözlü, maddiyatçı ve güçlüdür. Oldukça büyük ve pahalı bir sarayda yaşamasının yanı sıra bütün bölgenin hem kaynaklarını ve hem de emeğini sömürmektedir. İstedığı her şeye sahip olan Kabza Bey köylerinden birinde yaşayan kör çiftin sahip olduğu sihirli değirmenden haberdar olur. Zaptiyelerini ve bakanlarını sihirli değirmeni almakla görevlendiren Kabza Bey istediği şeye sahip olur. Oldukça iştahlıdır ve keyfine düşkündür. Aslında hiç ihtiyacı olmamasına rağmen sihirli değirmene zorla sahip olur.

Korku *Sakarca* adlı masalda yer alan köylü halk Kabza Bey tarafından zulüm ve baskıyla sindirilmiştir. Maddi ve manevi olarak sömürülmüş olan halk maruz kaldığı adaletsizliğe karşı başkaldırma refleksini kaybetmiştir. Yaşlı ve kör çiftin sihirli değirmenini gasbeden Kabza Bey'e karşı başkaldıran tek kişi Sakarca adlı bir horoz olur. Yazar insanoğlunun korkaklığıyla ironik bir üslupla alay eder. Zira Kabza Bey'in haksızlığı ve adaletsizliği karşısında insanlar tamamen sessiz kalıp olayları yalnızca izlemekle yetinirken Sakarca adaleti tesis etmeye çalışır ve eyleme geçer. Sakarca'nın vermiş olduğu mücadele köylülere esin kaynağı olur ve onların özgüven kazanıp cesaretlenmelerini sağlar.

Kişi İncelemesi

Sakarca (Açık/Sorumlu) Anlatının başkahramanı olan Sakarca adındaki horoz, Aksakal'ın kümesinde yaşamaktadır. Cesareti, duyarlılığı, liderliği, sorumluluğu ve bilinç durumuyla ön plana çıkar. Köylüleri olan Emiş ve Memiş adlarındaki kör çiftin sihirli değirmeninin Kabza Bey tarafından gasbedilmesi üzerine adaletsizliğe karşı başkaldırıp eyleme geçer. En başta insanları örgütlemeye çalışan Sakarca başarısız olması üzerine hayvanlara yönelir. Fakat hayvanları da örgütlemeyi başaramaması üzerine tek başına harekete geçer. Zorlu yolları tek başına aşar ve Kabza Bey'in bütün sınamalarından kurtulmayı başarır. Ölümcül durumlardan mucizevi bir şekilde kurtulmayı başaran Sakarca halk ve saray eşrafınca efsaneleşir. Anlatının sonunda yapmış olduğu fedakârlıklar ve cesareti nedeniyle gümüşü bir kuşa dönüşür.

Duyarlı Maruz kalınan haksızlığı çevresindeki herkese duyurur: "Ucu göründü şafağın, daha fazla susamam! Haksızlık vaar! İşte ötüyorum, kalkın bakalım ey insanlaaaar!" (Baykurt 2016, 31).

Kararlı Davasında haklı olduğunu bilir ve mücadele edilmesi konusunda ısrarcı olur: "Kabza Bey körlerin değirmenini aldı, bu bir haksızlıktır!" diye öttü. Ötüp uzattı: "Haksızlıktır!" (Baykurt 2016, 31).

Bilinçli Çevresindekilere içinde buldukları durum üzerine önemli dersler verir: "Kabza Bey, körlerin değirmenini aldı! İki yoksul insan, ağlayıp inledi! İnsanlar gık demedi. Kurul üyeleri filân cinli bal yemiş gibi sustu. Körler, çayırılı Düze çıkıp göklere el açtı, ağladı. Göklerden ses gelmedi. Bir haksızlık, hemen işlendiği zaman karşılığını görmezse, ardından başka haksızlıklar gelir Takkeli Efendi! Bugün körlere, yarın topumuza! Yöneticiler haksızlık yapmaya alıştı mı kudurmuştan beter

olur. Bugün değirmen alan, yarın ahırdaki malı alır, öbür gün yanında yatan canı alır. Birinciye ses çıkarmazsan, ötekileri hiç önleyemezsin!" (Baykurt 2016, 33).

Lider Adaletsizliğe karşı verilecek mücadeleye liderlik eder: "Kökü kazınmaz tavuk milletinin! Biri ölür, bini gelir! Yeter ki biz birlik olalım. Çayırılı Düz'de toplanıp karar verelim. Yola çıkıp yürüyelim birlikte! Dolduralım Kabza Bey'in sarayının önünü. Ötelim gün boyu, gece boyu. Dağların tilkisini, Başkent'in itlerini, hem de zaptiyelerini toplasa da korkmayalım" (Baykurt 2016, 35).

Gerçekçi "Gökyüzünde bulutlar, bölük pörçük umutlar! Kendinizi avutuyorsunuz siz! Beni avutuyorsunuz! Ben size haksızlık var, yangın var diyorum. Siz bana bölük pörçük umutlardan söz ediyorsunuz" (Baykurt 2016, 36).

Cesur "İlle gireceğim! Göreceksiniz!" "Kıııı dedik sana! Git, bizden bulma, kimden bulursan bul belânı!" "Belâ sizin başınıza! Beni bırakın, göreyim Kabza Bey'i! Sözüm var kendisine" (Baykurt 2016, 57).

Kabza Bey (Kapalı/Asosyal) Anlatının kötücül baş anlatı kişisi olan Kabza Bey en büyük mülk sahibidir. Atalarından kalmış olan topraklarda saltanat sürmektedir. Büyük bir sarayda yaşayan Kabza Bey şiddet ve baskıyla tebaasını sindirir. Onlardan ağır vergiler alır ve karşılığında hiçbir şey vermez. Oldukça gösterişli ve görkemli bir sarayda yaşayan Kabza Bey açgözlü, buyurgan, güçlü, hovarda ve zorba bir tiptedir. Sürekli olarak sarayında yemek yer ve hoş vakit geçirir. İhtiyaç duyduğu her şeye sahip olmasına rağmen zor kullanarak yaşlı ve kör çiftin sihirli değirmenine el koyar. Sihirli değirmenden lezzetli yemeklerle hem kendine hem de eşrafına ziyafet çeker. Güzel kızları hizmetkârı yapar. Sakarca'nın başkaldırısına ve efsaneleşmesine sonuna kadar direnir. Fakat ölümle yüz yüze gelmesi üzerine itibarından ve gururundan vazgeçerek geri adım atar.

Güçlü "Kısa boyluydu, ama önünde nice uzun boylular eğilir bükülür, basılırdı. Çevresinde pehlivanları yenen pehlivanlar, dağları delenler, yolları yapanlar, ite puta tapanlar, dinci minci adamlar, muhtarlar imamlar, paşalar maşalar, bakanlar bakmayanlar, görenler görmeyenler, gözüne girmek için güvercin gibi takla atardı" (Baykurt 2016, 4).

İtibarlı "Boyunları, butları, pirzola, bonfile, biftek, tas kebab, şiş kebab gibi etlerin iyi yerlerini kendisi yedi. Kemikleri ajanlara, köpeklere verirdi" (Baykurt 2016, 5).

Buyurgan "Bol meyve getir bizeee!" (Baykurt 2016, 25).

Gururlu "Kızlar, "Puuuuuh!" etti. Onuruna dokunacak sözlerden, davranışlardan hoşlanmazdı Kabza Bey. Hakaret görünce cin ifrit kesilir, önüne çıkan ısıtır, ardına geleni teperdi" (Baykurt 2016, 61).

Açgözlü "Şuruuup! Şurup istiyorum şimdi de!" (...) "Acıktık! Bize biraz etli börek! Biraz da sütlü çörek!" dedi, ellerini birbirine vurdu. Döndü değirmen" (Baykurt 2016, 27).

Zorba "Allah Allaaaah! Eşeği sattık, belâya çattık! Alın bunu çabuk! Alın kapatın benim horozların yanına! Üç dakikada hesabını görsünler! Haydin çabuk!" (Baykurt 2016, 64).

Emiş / Memiş (Mantıklı/Sosyal) Bir köyde yaşayan Emiş ve Memiş adlarındaki yaşlı ve kör çift anlatının aracı tipleridir. Adaletsizliğe maruz kalan edilgen tipler Sakarca'yla Kabza Bey arasında bir mücadele yaşanmasına sebep olurlar. Oldukça mütevazı bir hayat yaşayan ve evlerinde çok fazla eşyaları olmayan iki köylü geçimlerini sihirli değirmen sayesinde sağlamaktadır. Sihirli değirmen sayesinde bütün ihtiyaçlarını giderirler. Fakat sihirli değirmenin Kabza Bey tarafından alınmasının ardından mağdur edilirler ve köylülerden yardım isterler. Kör ve yaşlı olan çift Kabza Bey ve adamlarıyla uğraşacak durumda değildir. Kör çiftin sihirli değirmenden mahrum edilmesi Sakarca'yı Kabza Bey'e karşı harekete geçmeye güdümlen en önemli olay olur. Anlatının sonunda Sakarca sayesinde sihirli değirmenlerini geri alan çift Sakarca için bir anmalık diker.

Sitemkâr "Ellerinizi kırılınsın zaptiyeler! Sularınız vurulsun zaptiyeler! Hiç bize bu yapılır mı? Hiç bizim gibi yoksulların değirmeni alınır mı? Hiç iki yoksul körcük elsiz ayaksız bırakılır mı?" (Baykurt 2016, 19).

Gerçekçi “Sanmıyorum...” dedi acı acı. “Gidenler geri gelse, ölen anam gömütlükten gelir. Babam gelir. Götürdü zalimler, gelmez artık...” Koca adam hüngür hüngür ağlamaya başladı. Ama Başkent, tepelerin ardındaydı. Zaptiyeler gitmişti. Ağlamasını kimse duymuyordu” (Baykurt 2016, 19).

Mutlu “Kör Emiş’le Kör Memiş, yan yana oturmuş, dizlerini yeni evliler gibi birbirine değdirip, başlarını birbirine yaklaştırmışlar. Değirmen, ikisinin arasında. Okşayıp duruyorlar” (Baykurt 2016, 95).

Mağdur “Akşam köylüler geldi. “Geçmiş olsun Emiş komşuu! Geçmiş olsun Memiş komşuu! Bir daha üstünüze böyle belâ uğramasın, çok çok geçmiş olsun!” dediler” (Baykurt 2016, 96).

Tokgözlü “Körler yaşlı bir karı kocaydı. Kadının adı Emiş, kocanın adı Memiş. Ama yoktu çocukları. Yoktu ateşleri ocakları. Bir yorgan, bir yatak, bir de yastık. Geceleri uyur, gündüzleri uyanık durur, ama bakamazlardı dünyaya” (Baykurt 2016, 8).

Dostâne “Aksakal: “Emiş bacı!” dedi usulca. “Bu Efendiler Kabza Bey’in adamlarıdır! Saraydan geliyorlar...” “Safa gelmişler!” dedi Emiş. “İşleri ivediymiş! Değirmeni götüreceklermiş!” “Haa! Bunlar da merak etmiş?” “Kabza Beyimiz merak etmiş! Artık iyice dillere destan oldu sizin değirmen!” Memiş keyiflendi: “Herkes gelip görüyor değirmenimizi!” Karısına döndü. “Haydi bakalım, getir şunu. Beyimize anlatırlar...” (Baykurt 2016, 15).

Kaynakça

Baykurt, Fakir. *Sakarca*. İstanbul: Literatür Yayınları, 2016.

Karabela, Sevim. *Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme)*. Doktora Tezi, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2007.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt'un Hikâye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.